

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU
PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI
PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Doctrine și Realitate.

NATALIA IOSIF. — Visurile (poezie).

I. SCURTU. — Jubileul «Gazetei Transilvaniei».

ST. O. IOSIF. — Pinea cea de toate zilele (poezie).

C. SANDU-ALDEA. — Pescar de Islanda (traducere din Pierre Loti).

SC. ȘI ALȚII. — CRONICĂ : «Convorbiri literare», Un articol al d-lui A. C. Popovici despre «Demagogia Criminală». — Societatea generală a artiștilor. — «Dreptatea noastră» ziar «democrat intransigent» Răspuns «Luceafărului». Moartea unui harnic tipograf (Gh. Vasilescu) etc.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani
In străinătate 25 »

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . 10 lei
In străinătate . 12 »

„MINERVA“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
B-dul Academiei 3, — Edgar Quinet 4
BUCUREȘTI

A apărut:

NOVELE, POVESTIRI

DE

I. L. Caragiale

PRELTUL EI 1.50

De Vânzare la Toate Librăriile

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

În țară 10 lei
În străinătate 12 »

DOCTRINE ȘI REALITATE

I.

Indicam mai deunăzi că în viața publică a unei națiuni moderne partide firești și necesare nu sînt și nu pot fi de cît două: unul *conservator*, altul *liberal*. Nu vreau să zic prin aceasta că un Stat sau o națiune nu ar avea nevoie uneori de reforme radicale. Viața unui Stat sau a unei națiuni nu s'a dezvoltat și nu se desfășoară după reglemente și paragrafi de «evoluție». Evident că se ivesc momente cînd ideii sau reforme radicale *se impun*. Dar acestea sînt *excepțiile*, zilele mari sau zilele negre în istoria unui popor, nu viața lui de toate zilele. «Revendicări» radicale nu se pot generaliza în programe universale, pentru că nu sînt pentru toată lumea și nu pentru toate vremile. Pe ici-colo, din cînd în cînd, unde aū un rost, ele rezultă, *tot în chip firesc*, d. p. din neglijențe mari și îngrămădite, din neiertate greșeli politice contra naturei, din primejdii iminente ce nu se pot înlătura de cît prin operații radicale, prin tăeturi în carne vie. Dar toate acestea sînt totdeauna mărginite la un Stat anume, la o anumită națiune. Iar tîmăduire nu se poate aștepta *decît dela fruntașii firești ai unui Stat, ai unui neam*. Numai de la medicii săi pricepuți cari singuri sînt *chirurgii operatorii*, cu toată știința vremii în cap și în suflet cu conștiință, — *nu măcelari*. Nici homeopați, nici vînzători de hăpuri și otrăvuri din drogheria demagogiei.

Mai toate doctrinele și teoriile politice sînt oportuniste și trecătoare. Tocmai pentru că sînt lipsite de o valoare reală și trainică. Dar mai ales azi domnește o confuzie cu adevărat (babilonică în această privință). Nu numai liberalii, chiar și conservatorii se cred datorii a face curte prejudecăților democratice generale. De fapt însă *nici conservatorul adevărat, nici liberalul adevărat nu pot fi democrați*. Și în interesul mare al unui Stat, al unui neam, nu e bine ca ei să-și părăsească linia lor de conduită. Căci numai aceste două partide pot conduce un Stat—fără a-l disloca.

Valoare statornică în politică nu are și caracter intransigent nu poate avea de cît ideia și fapta ce contribuie, în mod real, la *menținerea* individualității naționale a poporului; ideia și fapta ce contribuie la *întărirea* acestei individualități, consolidînd condițiile dezvoltării ei organice: a *culturei naționale*. Pe de o parte deci: *conservarea ființei naționale* așa cum e, cum am luat-o în primire din poala trecutului; pe de altă parte însă *înlesnirea dezvoltării ei firești. Firești! În libertate!* — Nu în chingile democrației a toate siluitoare! Prin urmare, *numai după cum și intru cît* ideile noi se potrivește cu această individualitate națională, cu acest neam de oameni *deosebit*, care nu-î vre-o parte «egală» dintr'o omenire «egală», geometrică, în abstracție, ci un *popor* de la Vlădică pînă la opincă, *popor deosebit* în carne și oase, *deosebit* în sufletul și caracterul său, *deosebit* în mintea și în judecata sa, *deosebit* în istoria, în împrejurările vieței lui *toate*. Un neam de oameni cu un rost în lume, nu pleavă de nomazi! Cum se poate ca un asemenea popor să fie condus bine după doctrine absolut străine de firea lui *adevărată*? De nevoile lui *reale*? După teorii democratice-universale, *deci forțamente internaționale*? Și de fapt inaplicabile la viața sufletească a unei națiuni cu firea ei proprie și ce vrea să-și țină firea. Inaplicabile la viața unei națiuni ce nu vrea să se cufunde într'un căldăroi de teorii străine. *Pentru că vrea să trăiască!* Nu vrea să moară — opărită de vie! De dragul celor cu chimia în politică, și cu cultura pusă la foc, în cazane cu otrăvuri doctrinare!

Repet: viața normală a unui Stat, a unei națiuni nu are^o trebuință de cît de aceste două partide: de un *partid conservator* care trebuie să tînză a *menține*, a *conserva* moștenirea istorică, cu alte cuvinte *întreg caracterul național și sănatos* al Statului, al poporului (*nu fossile istorice, nu caste închise, nu petrificații!*), — și de un *partid liberal* care reprezintă schimbările necesare după vremuri, dar *totdeauna* cu gîndul de a *adînci*, de a *întări* caracterul național în țară și în popor (*nu a-l slăbi, nu a-l șterge prin democratism cosmopolit!*). Căci principiul cel mare ce trebuie să lege amîndouă partidele nu e doctrină, nu-î teorie goală ci un principiu din viață și *dător de viață*: e aburul ce se înalță spre cer din brazda cîmpului și glia răsturnată, din holdele țării, simbolul sfînt al patriei, al datoriei, al poporului!

Numai dintr'o asemenea luptă patriotică între două partide poate resulta o *continuu potrivire a noilor idei, a ideilor necesare, la vechiul fond statornic de credințe și moravuri, de viața națională*. Iată dar că nici conservatorul, nici liberalul nu pot fi «democrați», dacă vor să fie ceia ce trebuie să fie: *patrioți mai presus de toate*.

II.

Forme reale, adevărate, de guvernămînt nu există în definitiv de cît două: *monarhia* și *oligocrația*, în mai multe variaute. «Democrația» e o simplă abstracție mentală ce n'a existat și nu poate exista de cît în eterne făgădueli și eterne trageri pe sfoară, în continue muștrări și lupte fratricide. «Democrația» e o *vorba*. Pentru că așa e firea popoarelor că de fapt numai un singur om sau o mîină de oameni le pot governa. Nicî odată, și pentru o mie de cuvinte, un popor nu se poate governa el pe sine însuș. Iar de o delegațiune a «voinței» poporului nu poate vorbi cel ce știe ce este voința omenească individuală și ce este voința unei mulțimi adunate, sau milioane de voințe atomice care *dintr'o secunda într'alta* se mișcă, se schimbă și *nicî odată nu se pot fixa, nu se pot cîntări, nu se pot măsura*, după nicî un sistem din lume. Că noi, marea mulțime, credem ușor în democrație, nu însemnează nimic. Faptul pozitiv este că în orî ce «democrație» tot numai o mîină de oameni, o oligocrație, stăpînește, *nicî odată poporul*. Fapt pozitiv este că în «democrație» noi, poporul, nicî măcar o indicație politică nu putem da. Și vom vedea cu alt prilej de ce nu se poate aceasta. Cu toate astea, noi, mulțimea, ne credem atomi suverani, ne place grozav să ni se vorbească mereu de «democrațiune» și ne credem «adevărata» putere în Stat. O amăgire ca multe altele în viață. De existat n'a existat de fapt, și nu există de cît *demagogia*. Iar aceasta duce orî ce țară și popor la peire. Românul *știe* aceasta mai bine de cît Aristotel și Rousseau, de aceea zice: «Mai bine un cap de somn de cît o mie de broaște». Și iarăș: «Să te ferească Dumnezeu cînd o face rîma ochi că-î mai rea de cît șarpele». El știe că nu se poate conduce el pe sineși cum vrea *demos*-ul elinesc și de aceea zice, mai puțin poetic dar foarte plastic: «Calul fără căpăstru cade în prăpăstii!...»

Nicî în practică, dar nicî măcar în doctrină, *liberalul* nu poate fi democrat, dacă este ceea ce trebuie să fie: adevărat *patriot* și adevărat *liberal*. Pentru că orice democrație este esențialmente egalitară. Iar liberalismul este *negațiunea cea mai categorică a egalității deduse din abstracții, din teorii, din fantazii*. Liberalismul adevărat, cum era d. p. cel englezesc, nu pornește din visuri ci din *practica vieții*. El imită pilda dezvoltării în natură, nu cea din sere artificiale. El n'a așteptat pe Darwin ca să vază că numai lupta pentru existență dezvoltă în om cea mai puternică pîrghie de bună stare: *interesul lui personal*. Știe că așa-î în firea toată din prejur. Și că în politică lupta trebuie să fie omenește îngrădita, dar — liberă. Căci de unde nu, ea înce-

tează și e hărăzită Statului. Liberalismul s'a născut din lupte bărbătești *contra robiei*. Nu a «emanat» din invidii și cîrteli de babe plîngătoare ce conduc demagogiile egalitare, socialiste, țărăniste. În robia cesaristă sau demagogică *toți sînt egali* — supt greutatea lanțurilor, supt imperiul egalitar al foamii, al mizeriei generale.

De aceea, stăruința *liberalului* trebuie să fie garantarea cu orice preț tocmai a *libertății în mișcare, în cultura națională*, decîi luptă contra încătușării egalitare, a înlănțuirii libertății de acțiune. Egalitarismul, ori-cît de popular i-ar fi veșmîntul, trebuie să pună în fiare orice rivnă personală, orice dor de neatîrnare, orice nobilă întrecere. Trebuie să facă cu neputința orice cultură adevărată. Căci egalitate «consequentă,» rigoristă, *în guvernare și în viața economică, nu poate exista decît atunci cînd toată firea unui popor e oprită în loc, cînd e topită și turnată în lanțuri*. Liberalismul Românului însă e «*trînta dreaptă*», nu trînta «*cu piedică*» a demagogiei. Și cu adînc temeiū. Pentru că nu el, liberalul, poate opri dinamica firii omenești. Pentru că știe în definitiv, — oricît de mult l'ar ameiți mai ales pe el democrația modernă, — că nevoile sociale, economice, *nu se lecuiesc cu intervenții avocățești, cu maculatură chilometrică, cu un car de hîrtie pentru un palmar de pămînt, ci în cîmp deschis și în luptă dreaptă*. Numai astfel poate învinge *meritul*. Și numai el, numai hărnicia să învingă. Numai astfel numărul valorilor sufletești, cele mai prețioase valori ale Statului, poate crește, mulțumirea publică poate rodi, cultura națională poate prinde rădăcinii adînci.

Conservatorul mai ales nu poate fi democrat și pentru cuvîntul că nici un popor nu-î democrat din firea lui. Ca în antichitate, astfel și azi, democrația devine *demagogie* și plebea devine atotputernică contra claselor conducătoare, contra poporului însuși. Plebea veșnic guralivă, mîncăciosă și piznașe, vecinic «fără lucru», «fără treabă». «Statul?» — «Să lupte el!» — «Să muncească el!» — «*Noi să împărțim!*» — Și critici cu lopata contra guvernelor, contra Statului. Că nu muncește *el* pentru mine, pentru tine, pentru toți cei întinși la soare! Că «reformele» tot nimic! Tot nu aduc pîne! Că ar mai trebui cîteva vagoane de reforme. Și apoi de la început. Ca în vechia Romă. Multora le place să aibă *panem* și să aplaude discursuri țărăniste, modernele *circenses*, despre «voința ei», despre «vlaga și mărirea ei,» a plebii, și despre «*munca-putere*» a altora. Firește, vorba ceea: «Să dea Dumnezeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru, și atunci să fie praznic și nuntă!...» — așa judecă *poporul* romînesc pe democrații săi socialî din cele sate. Numai pentru agiamii din orașe

pretențiile acestea democratice sînt teorii moderne, «idei înaintate.» El, poporul, le cunoaște de mult! De pe vremea lui Papură Vodă...

Neapărat, partidele trebuie să aibă toată dragostea și toată rîvna și toată înțelepciunea pentru popor, pentru viața lui, pentru viitorul lui. Tocmai de aceea nu trebuie să-l amăgească, să-l zăpăcească cu forme de Stat dezastroase. Democrația nu-î o formă de guvernămînt posibilă între națiuni ce vor să trăiască. E totdeauna o nesfîrșită *logomahie*, cu o imagină *logocrație* de azi pe mîine, și cu o lungă și crudă decepție în singe: în *autocrație*. Numai aci se înecă apoi toți retorii și sofisții ca muștele în oțet. Cînd vine cel mare — cei mărunți nu se mai văd călare. *Fuerunt*.

E cunoscută comparația lui Romer și Bluntschli. Amîndoi acești Elvețieni compară pe conservatori cu oamenii în vîrstă matură ai unui popor, pe liberali cu tinerii plini de avînt și în plină putere, iar pe democrați cu — copiii!...

III.

Că chiar oameni mari au alunecat pe tărîmul teoriilor democratice, e un fenomen ce se constată în toată Europa de cînd e condusă mai ales de—gazete. Dacă pînă și toriștii din Westminster s'au contaminat de metafizica democratică! Era natural. Căci ce putea *atunci* încălzi inimele și înflăcări mințile mai mult decît teoriile frumoase despre «drepturile omului,» «ce emană» (ca în filosofia cabalistică) și reprezintă «suveranitatea poporului,» despre infalibilitatea «rațiunii umane,» despre omnipotența voinței omenești și frăția universală în cosmos-ul fără de sfîrșit?...

Dar oamenii mari rămîn mari cu toate greșelile lor. Căci numai D-zeu e fără de greșală. Ei toți vor figura în istoria neamului lor în toate vremurile viitoare dinpreună cu colaboratorii lor devotați. Dar *nu* pentru că ar fi fost d. p. vestiți liberali sau conservatori vestiți, *ci* pentru că au fost mari patrioți! Iată o judecată a poporului fără sufragiu universal. Și e cea mai dreaptă judecată în chestie!

Iar în ziua de azi ce e mai seducător decît teorii ca cele despre «Statul—organism contractual» (Fouillé), «Statul—corp omenesc» (Schaeffle), «solul naționalizat» (Henry George) etc. Tot atîtea fîmuseți de teorii foarte sugestive, dar cu totul lipsite de temei în știința, în viața reală.

Sînt în special teorii false cele cunoscute supt numele de teoria lui Ricardo, de plus-valoare, de progresivă concentrație capitalistă și progresiva sărăcie a celor săraci. Sînt teorii absolut false toate ideile și făgăduiele despre posibilitatea unui «Stat colectivist», despre o «organizație socială

a omenirii». Tot teorii absolut false sînt toate aberațiile ce umblă să înlocuiască credințele religioase ale popoarelor cu constituții «filosofice» ridicole ale citorva naturalişti rătăciți în filosofie, absolut agramazi chiar în alte ramuri ale științelor naturale de cît ale lor proprii, după cum voiū dovedi. Sînt absolut false și desastroase toate teoriile cari vor să șteargă morala de azi și fundamentul ei bimilenar căutînd s'o înlocuiască cu o vorbărie de pur «utilitarism», «evoluționism» și «solidarism» a domnilor «filosofi sociali», «sociologi», mă rog, care de la Auguste Comte și pînă astăzi tot caută pentru sociologie un subiect!... Un subiect se caută pentru o știință care pretinde a darîna în mod «științific» fără a putea construi nimic în locul moralei d. p.! Nu voiū să zic prin aceasta firește că sociologia serioasă s'ar fi identificînd cu socialismul și că nu ar fi produs și cîteva lucrări pozitive. Din contră. Susțin însă categoric că o mulțime de «savanți», mai ales francezi și italieni, compromit nu numai politica ci și sociologia.

Și terorismul este azi așa de mare în unele State centrale în cît o critică serioasă în politică, nici chiar în sociologie, nu prea e cu putință.

Toate aceste teorii politice sînt metafizice pentru că trec dincolo de lumea experiențelor omenești, în sfere transcendente, unde nu trăesc nici oameni, nici popoare ci numai o seamă de «rațiuni umane» în plină frenezie, în aiurare. Pe de altă parte, teoriile acestea sînt mai toate geometrice. Firește. Asemenea formule simpliste nu sînt aplicabile de cît cel mult în domeniul abstracțiunilor matematice. Dar înainte de a încheia acum, să mă distingem odată bine despre ce e vorba. Admit că revoluția franceză a avut și oare cari influențe bune. Admit că întocmai ca filosofia secolului XVIII. și rătăcirile marxiste au provocat obiecțiuni și discuții din cari rezultă și adevăruri. Dar chestia importantă în politică este: *pentru cine?* Pentru știința ca știință? Pentru secole viitoare? Se poate. Dar nu astea ne importă în politică. În politică ele au produs și produc de fapt *enorme desorganisasi naționale*. Pot fi frumoase furtunile istorice și necesare, dar vorba Românului: «frumos să privești furtuna pe mare,—dar cam de departe». Că «umanitatea» va profita pe urma acestor lupte? *Nu știu!* Căci nici această întrebare nu se ține de politică. Și mi se pare că *nici* de știința serioasă nu se ține prevestirea viitorului... Cu asemenea preziceri, fără un temeiū de probe riguros științifice, nu se ocupă, pe cît știū eu, de cît doar *cărturăresele*, nu oamenii de știință...

Toate aceste teorii sînt sofisme periculoase pentru că, ajunse pe mîna demagogilor, ele pervertesc și secătuesc toată coesiunea sufletească a unui popor.

De aceea cred că și *conservatorii* și *liberalii* trebuie să-și păstreze cu toată energia pozițiunile respective fără a se lăsa ademiniți de «ideile înaintate». Pentru că în cele mai multe țări, ei sînt singurii conducători firești ai poporului, orî cît de puțin ar fi la număr, orî cite cusururi ar avea, *singurii patrioți astăzi în—fața descompunerii demagogice*. Și n'au numai să se ferească de «democrație», ci trebuie mai ales s'o combată. E datoria lor. Pentru cuvîntul foarte puternic că nu pot frunțașii patrioți ai unei națiuni să privească, cu minile în briu, cum o mină de demagogi slăbesc toate temelile Statului surpînd toate credințele și toate moravurile poporului, toată ființa lui intelectuală și morală. Nici o doctrină din lume nu scuză o asemenea indiferență. Căci pretutindenî în relațiile omenești, și mai ales în politică, totul e relativ, decî și libertățile. Ele sînt acordate numai pentru menținerea și dezvoltarea caracterului național al poporului, — sau a caracterelor naționale din Statul poliglot, — nu pentru desființarea lui, nu pentru înlocuirea lor.

AUREL C. POPOVICI.

VISURILE

Cu-atîta dragoste te-aleg
Din focurile fine,
Din aștrii unui cer întreg,
Te văd numai pe tine,

Pe tine doar slăvită stea,
În noaptea de veghere,
Cînd lacrimi la lumina ta
Îmi picură 'n tăcere.

Pleoapele se 'nchid mai rar
Supt raza ta cea nouă,
Jar visurile îmi răsar
Ca florile supt rouă.

Pustiitatea unui dor
Mi-o schimbă în grădina,
Și 'ntreagă înfloririi lor
Viața mea se 'nchină.

NATALIA IOSIF.

JUBILEUL «GAZETEI TRANSILVANIEI»

«Times»-ul presei noastre, «Gazeta Transilvaniei» din Braşov are meritul de-a fi însemnat în istoria culturii româneşti o zi jubilară unică. În plină activitate, cu toată vârsta ei metusalemică pentru împrejurările de trai vitrege ale ziaristicii noastre, şi în liniştea şi cuviinţa care nu i-au lipsit nici-odată, patriarhul organelor de publicitate româneşti şi-a sărbătorit la 12 Martie jubileul de şaptezeci de ani de la întemeierea sa.

Şaptezeci de ani! O viaţă întreagă, ba chiar întreaga viaţă modernă a neamului nostru. Nu apăruse încă închinarea lui Grigore Alexandrescu—«Anului 1840»; Europa era învăluită în zăbranicul robiei politice chezăşuită de «sfinta alianţă»; în munţii şi plaiurile sale poporul nostru îndura cu răbdarea-i îndelung încercată starea de umilire a stăpînirilor austrieceşti, turceşti, ruseşti. Dar în Principate şi în Ardeal deopotrivă, ochiul veghetor putea zări sfioasa lumină albă a zorilor care aveau să devină peste cîţi-va ani lumina de foc şi sînge a Răsăritului biruitor: revoluţiunea din 1848.

Urmînd buneî pilde pe care o dase mai de mult Eliade în Muntenia şi Asaki în Moldova, gelos şi de pilda Saşilor şi Ungurilor ardeleni cari îşi aveau gazetele, tînărul dascăl braşovean Gheorghe Bariţiu îşi ia inima în dinţi şi cere în 1837 «prea înalta voie» a împăratului Ferdinand pentru «Gazeta de Transilvania» care ieşise în două numere şi fusese oprită de censură. După stăruinţe şi aşteptări îndelungate, «voia prea înaltă» veni şi «Gazeta de Transilvania» apărui iarăşi în ziua de 1 Martie 1838, alături de tovarăşa ei cu două luni mai vristnică, «Foaia pentru minte, inimă şi literatură», adaosul ei cultural şi economic. Amîndouă foile apăreau la început săptămînal, apoi de două ori pe săptămîină, cu slovă chirilică, supt îngrijirea lui Gh. Bariţiu şi a colegilor săi în dascălie Andrei şi Jacob Mureşeanu. Zece ani de zile, pînă la 1849, cînd «Gazeta» fu suprimată din pricina biruinţei revoluţionarilor unguri, poetul innului nostru naţional munci în redacţia ziarului cu rîvnă apostolicească. După nouă luni, în iarna anului 1849, «Gazeta» reapare cu titlul schimbat de «Gazeta Transilvaniei»; dar absolutismul austriac grăbeşte a-şi întinde aripele-i de moarte asupra ei şi la cîte-va luni un decret al guvernului suprimă iarăşi ziarul şi izgoneşte pe Gh. Bariţiu pentru vina publicării raportului militar al lui Avram Iancu, tipărit de mai înainte la Viena, în nemţeşte! În sfîrşit, toamna anului 1850 aduce o nouă «voie prea înaltă» a guvernului pe seama «Gazetei» pe care o conduce acum

Iacob Mureșeanu, fără întrerupere, în ciuda amenzilor, confiscărilor, prigonirilor de tot soiul ale cenzurii.

Pe încetul, «Gazeta» se transformă și în înfățișarea sa, primind literele latine. În 1878, locul lui Iacob Mureșianu, doborât de muncă și de boală, îl ia fiul său dr. Aurel Mureșeanu care și-a făcut o glorie din păstrarea neatinsă a steagului politic moștenit dela predecesorii săi mari și din conducerea pricepută, energică și consecventă a ziarului pînă în zilele noastre, prin toate furtunile vremilor, în necazul atîtor dășmani streini și, din păcate, chiar de-ai noștri. Cu anul 1881 «Gazeta» începu a ieși de trei ori pe săptămînă, în 1884 ea deveni întiiul organ coidian al Romînilor ardeleni, în 1889 i se adaoase, ca întiaa foaie populară politică, «Gazeta de Duminică», mult citită de țărâ-ninea romînească de peste munți.

Intemeiată în timpuri aspre, prin apostoli adevărați ai culturii romînești, în slujba unor idealuri mărețe, pentru care redactorii ei, de la bătrînul Gh. Barițiu pînă la cel mai tinăr urmaș al său de astăzi, se arătau gata a-și jertfi toată vloga și toată bucuria vieții, — «Gazeta Transilvaniei» a stăruit cu o credință desăvîrșită pe calea sa. Iată și taina, marea taină a biruințelor sale de șapte-zeci de ani și a biruințelor viitoare. Taina puterii sale, taina nemuririi sale!

Mișcătoarea legendă a mănăstirii Argeșului, care cuprinde o adîncă înțelepciune, o minunată simbolizare a jertfei pentru ideal, s'a adevărit cu prisosință în durarea mîndreii clădiri culturale care este «Gazeta Transilvaniei». Precum în zidurile tari ale mănăstirei, astfel s'a în-gropat în temelii «Gazetei» oameni de vii, suflete cari s'a istovit în munca de rob și în suferința de mucenici a celor mai dirji ziaristi romîni pe cari îi pomenește istoria noastră politică.

Intr'adevăr, cine a fost vre-odată în Brașov, cine nu și-a uitat datoria de-a face o vizită «Gazetei» și venerabilului ei director, acela trebuie să-și amintească plin de evlavie clădirea veche și cîrpită a redacției și tipografiei, chiliile redactorilor, cu aerul lor de mănăstire, chipul alb, patriarcal, luminos al directorului care slujește și-acuma la altarul neamului, deși l-au încovoiat și l-au nins atîtea nevoi...

Asemenea amintiri înduioșează și pe scriitorul acestor rînduri, care el însuși și-a făcut anii de ucenicie în acele tainice chilii unde se adăpostesc idealurile noastre naționale cele mai curate. În fața tabloului lui Andrei Mureșeanu ținînd în mînă steagul deșteptării noastre, par'că zăresc și acuma, aplecați asupra meselor de brad, pe director și pe redactori, scriînd din ceasurile dimineții și pînă seara tîrziu. Și parcă aud dintr'un colț, de printre hîrtoage și socoteli, pe bătrînul administrator făcînd pomelnicul vechilor abonați ai «Gazetei»

— cutare de 50 de ani, cutare de 40, cutare de 30, — cari nu s'a pomenit să se lase de scumpa lor «Gazetă» nainte de-a fi intrat în împărăția celor șapte vămi ale morții.

Trăind aproape trei sferturi de veac numai prin jertfa de sine a conducătorilor săi, a cărturarilor idealști Gh. Barițiu, Andrei și Iacob Mureșeanu, dr. Aurel Mureșeanu, — «Gazeta Transilvaniei» de sigur va trăi din aceleași jertfe în viitor, fără teama de moarte și fără altă viață de cit aceea închinată naționalismului pur și intransigent. Precum în trecut, ea va rămînea și mai departe pilda cea mai frumoasă a ziarului românesc cultural și osindirea cea mai crudă a gazetăriei noastre comerciale. Indesebî această învățătură ar fi bine să și-o însemne toți aceia cari îngrijesc și stăpînesc astăzi ziare românești.

I. SCURTU

PÎNEA CEA DE TOATE ZILELE...

— După un vechiu cîntec german —

«Mi-e foame, dragă mamă; nu e pine?
Mi-e foame, și să știți că ă să mor!»
— «Maî rabdă, puiul mamei, pînă mine,
Că mine ese plugul pe ogor».

«Mi-e foame, dragă mamă; nu e pine?
De-atîta vreme tot m'ai aminat...»
— «Maî rabdă, puiul mamei, pînă mine,
Că mine vom ieși la sămănat».

«Mi-e foame, dragă mamă; nu e pine?
Nu-ți este teamă oare c'oiu muri?..»
— «Maî rabdă, puiul mamei, pînă mine,
Că griul pînă mîni va răsări...»

«Mi-e foame, dragă mamă; nu e pine?»
Destule zile am plîns și am răbdat...
— «Maî rabdă, puiul mamei, pînă mine,
Că mine-î griul bun de secerat».

«Mi-e foame, dragă mamă, nu e pine?
Vezi, inima mea bate tot maî rar...»
— «Maî rabdă, puiul mamei, pînă mine
Că griul nostru este la morar.»

«Mi-e foame, dragă mamă, nu e pine?
 Ah, tare mi-este teamă c'o să mor...»
 — «Mai rabdă, puiul mamei, pină mine,
 Că mine scoatem pinea din cuptor.»

*Dar când crescui mirosul pinei coapte,
 Odorul mamei galben ca un spic
 Își inchinase fruntea peste noapte —
 Și de atunci n'a mai cerut nimic...*

ST. O. IOSIF.

PESCAR DE ISLANDA

PARTEA TREIA

II.

La aproape două săptămîni după aceasta, cum cerul se întuneca mereu la apropierea ploilor și căldura era mai apăsătoare în acest Tonkin galben, Silvestru care fusese adus la Hanoi, fu trimis în radă la Ha-Long și pus într'un vapor-spital ce se întorcea în Franța.

Fusese plimbat multă vreme pe diferite târgi, poposind prin ambulante. Făcuseră cu el ce se putea. Dar în acele rele condiții, pieptul lui se umpluse de apă în partea găurită și aerul intra mereu, bolborosind prin această gaură ce nu se închidea.

I se dăduse medalia militară și el avusese un moment de bucurie,

Dar nu mai era războinicul de mai înainte, cu mersul hotărît și cu vocea tremurătoare, scurtă. Nu! Toate acestea pieriseră prin lunga suferință și febra ce înmoaie. Se făcuse iar copil, doritor de țara lui. Nu vorbea mai nimic; abia răspundea cu vocea ușoară, dulce și aproape stinsă. Să te simți atît de bolnav și să fii atît de departe cînd te gîndești că-ți trebuie atîtea și atîtea zile spre a sosi în satul tău! Va putea el oare trăi numai pînă acolo cu puterile care-i scădeau?...

Această noțiune de înspăimîntătoare depărtare era ceva care'l chinuia fără încetare, care'l întrista cînd se deștepta, cînd după ciaturile de ațipire el simțea din nou senzația groaznică a rănilor sale, ferbințeala febrei și ușorul zgomot ca de foi al pieptului său crăpat. De aceea se rugase să-l imbarce cu orî-ce primejdie.

Era prea greu de purtat cu patul lui și fără să vrea, oamenii îl zguduiau une-oră teribil, mutându-l.

În acest vapor care trebuia să plece, el fu culcat într'unul din micile paturi de fier alinate ca la spital și începu în sens invers lunga lui plimbare pe mări. Dar de data aceasta, în loc de a trăi ca o pasăre în vîntul ce bătea pe gabie, era între greutatea de jos, în mijlocul mirosurilor de doftorii, în mijlocul rănilor și al mizeriilor.

În cele dintîi zile bucuria de a călători, adusesese în el o mică schimbare în bine. Se putea ține în pat, sprijinit pe perne, și din timp în timp își cerea cutia. Cutia lui de marinar era cufărașul de lemn alb, cumpărat din Paimpol, pentru a pune în el lucrurile lui prețioase. Acolo erau scrisorile bunei Yvonne, acelea ale lui Yann și ale Gaud-ei, un caet în care copiasse cîtece de marinari și o carte a lui Confucius, în chinezește, luată cu prilejul unui jaf și în care pe partea albă a paginilor el își scrisese jurnalul naiv al campaniei sale.

Dar boala nu scădea; ba chiar din cea dintîi săptămîină, doctorii crezură că moartea nu mai putea fi ocolită.

...Aproape de Equator, în îngrozitoarea căldură a vijeliilor. Vaporul mergea mereu, zguduind paturile, răniții și bolnavii, mergea repede, pe o mare mereu neastîmpărată, frămîntată ca la învirtejirea vînturilor.

De la plecarea din Ha-Long, muriseră mai mulți pe cari trebuiau să-i arunce în apa adîncă, pe acest mare drum spre Franța. Multe din aceste mici paturi scăpaseră deja de sărmanul lor conținut.

Și în ziua aceia în spitalul-mișcător era foarte întunec. Din cauza valurilor, a fost nevoie să se închidă cu storuri de fer găurile din coastele vaporului și aerul înăbușitor era acum și mai groaznic.

Mergea din ce în ce mai rău; se sfîrșise cu el. Culcat mereu pe partea găurită, el o apăsa cu amîndouă minile cu toată puterea ce-i mai rămăsese, pentru a opri această apă, acea descompunere lichidă în plămînul drept și a căuta să respire numai cu cel sting. Dar și acesta încetul cu încetul se molipsi prin vecinătate și zbuciumul suprem începu.

Tot felul de vedenii din țara lui îi munciau creierul ce muria. În întunerecul cald figurii iubite sau groaznice veniau, se plecau asupra lui. Era într'un necurmat vis de halucinat, prin care treceau Bre-tania și Islanda.

Dimineața chemase preotul și acesta, un bătrîn deprins să vadă murind marinarii, fu mirat să găsească supt acea înfățișare atît de bărbătească curățenia unui copil.

Cerea aer, aer, dar nu era nicăeri aer, aripele de făcut vînt, nu mai dădeau nimic. Infirmierul care-l apăra mereu cu evantaliul, nu făcea de cît să miște asupra lui aerul acela închis, sarbăd, și duhorile nesănătoase pe care piepturile nu le mai voiau, fiind-că le respiraserăa de sute de ori.

Une-ori îi veniau furii deznădăjduite să sară din acest pat spre care simțea bine că vine moartea, să se ducă sus în bătea vîntului, să încerce să trăiască... Ah! Ce fericiți erau aceia ce alergau pe scările de funii de printre pînze, cari locuiau în găbi. Dar toată sforțarea lui de a pleca nu ajungea de cît la o ridicătură a capului și gîtului slăbit — ceva ca acele mișcări incomplete pe cari le facem în somn. Ei nu! Nu putea! El recădea în aceleași găuri ale patului său desfăcut, apucat deja de moarte și totdeauna după oboseala unei ast-fel de zguduirii își pierde pentru moment cunoștința.

Pentru a-î face plăcere, i se deschise în cele din urmă o răsufătoare, cu toate că aceasta era primejdios, de oare-ce marea nu era încă destul de liniștită. Era seara cam pe la ciasurile șase. Cînd acest oblon de fier fu ridicat, nu intră de cît lumină roșie, strălucitoare lumină roșie.

Intr'un ochiū de cer soarele ce sfințea se ivia la orizont într'o nemărginită strălucire. Lumina lui orbitoare se plimba pe mișcarea valurilor și lumină acest spital tremurînd ca o torță pe care o clatină.

Aer nu veni de loc, puținul ce era afară nu putea străbate aci spre a goni mirosurile febrei. Pretutindenî, la infinit, pe această mare equatorială nu era de cît umezeală caldă, de cît zăpușală de nerespirat. Nici un pic de aer nicăiri, nici chiar pentru cei ce-și dădeau sufletul.

...O ultimă vedenie îl munci mult: bătrîna lui bunică trecînd pe un drum cu o expresie de jale sfișietoare. Ploaia cădea din niște nori groși și cerniți. Ea se ducea la Paimpol, chemată la biuroul de marină spre a fi înștiințată că nepotul ei a murit.

Se zbătea acum, hîrcîia! Îi ștergeau cu buretele pe la colțul buzelor apa și sîngele ce i se urcase din piept. În timpul zvîrcolirilor sale de agonie, iar soarele măreț îl lumina mereu. Spre apus ai fi zis că arde o lume întreagă și norii erau plini de sînge. Prin răsufătoarea deschisă intra o lată fâșie de foc roșu care cădea pe patul lui Silvestru, făcîndu-î un nimb înprejur.

...În acest moment, acest soare se vedea și dincolo în Bretania, unde se apropia amiaza. Era acelaș soare și în acelaș moment precis al duratei sale fără sfișit, cu toate acestea însă avea o culoare

foarte deosebită, ținându-se foarte sus într'un cer albăstriu. El lumina cu o dulce lumină albă pe bunica Yvonne care cosea, în pragul casei.

El se ivia și în Islanda, unde era dimineață, în aceeași clipă de moarte. Ingălbenit mai mult, ai fi zis că el nu se mai putea face văzut decît printr'o uriașă sfortare de oblicitate. El lumina trist, un fiord unde plutia *Maria* și cerul lui era de data aceasta de una din acele curățenii de miază-noapte care-ți deșteaptă în minte idei de planete înghețate și care nu mai au atmosferă. Cu o lămurire ca de ghiță el accentua amănuntele acestui chaos de pietre care e Islanda: toată acea țară văzută de pe *Maria* părea așezată pe acelaș plan și stînd în picioare. Yann care era și el acolo, luminat puțin cam ciudat, pescuise ca de obicei în mijlocul acestor aspecte lunare.

... În momentul cînd dîra de foc roșu, intrată prin acea fereastră a vaporului, se stinse, în clipa cînd soarele equatorial pieri cu totul în apele aurite, ochii nepotului începură a se răsturna, a se da peste cap, ca spre a pieri în cap. Atunci îi închiseră pleoapele cu genele lungi și Silvestru se făcu iar foarte frumos și liniștit ca o statuie de marmoră culcată...

III.

...Și nu mă pot opri să povestesc această înmormîntare a lui Silvestru pe care am condus-o eu însu-mi acolo, în insula Singapore. În cele dintîi zile ale călătoriei, fuseseră aruncați destui în marea Chinei. De oare-ce acum acest pămînt malaez era aproape, ne hotărîsem a'l mai păstra cite-va ore, spre a'l îngropa acolo.

Aceasta se petrecu dimineața foarte de vreme din cauza soarelui groaznic. În luntrea care-l ducea, trupul lui era acoperit cu steagul Franței. Marele oraș ciudat dormia cînd atinserăm pămîntul. Un furgon mic trimes de consul aștepta pe cheiu. Puserăm în el pe Silvestru și crucea de lemn care se făcuse pe vapor. Vopseaua era încă umedă, căci a trebuit să ne grăbim, și literile albe ale numelui său curgeau pe fondul negru.

Străbăturăm acest Babel cînd răsăria soarele. Și ce emoție să găsești acolo la doi pași de murdărul furnicar chinez liniștea unei biserici franceze. Supt această înaltă biserică nouă, unde eram singur cu marinarii mei, *Dies irae* cîntat de un preot misionar răsuna ca o dulce intonațiune magică. Prin ușile deschise vedeai lucruri care semănau cu grădini fermecate, verdeată admirabilă, palmieri uriași. Vîntul zguduia marii arbori în floare și o ploaie de petale roșii de carmin ajungea pînă în biserică.

După aceea am fost pînă la cimitir, foarte departe... Micul nostru

cortegiū de marinari era foarte modest și cosciugul acoperit și acum cu steagul Franței. A trebuit să străbătem mahalale chinezești, un furnicar de lume galbenă, apoi mahalalele malaeze, indiene, unde tot felul de figuri din Asia ne priviau trecînd, cu ochii mirați.

Apoi cîmpul cald deja, drumuri umbroase pe unde zburau fluturi minunați cu aripī ca de catifea albastră. O mare risipă de flori, de palmieri, toată strălucirea sevei equatoriale. In sfîrșit cimitirul: morminte mandarine cu inscripțiuni multicolore, cu dragoni și monștri, uimitoare frunzișuri de plante necunoscute. Locul unde l'am pus, seamănă cu un colț al grădinilor din India. Pe mormîntul lui am nfipt această mică cruce de lemn, făcută în grabă, în timpul nopții :

Silvestru Moan

De nouăsprezece ani

Si îl lăsarăm acolo, grăbiți să plecăm din pricina soarelui, care se înălța mereu pe cer, dar întorcîndu-ne din cînd în cînd spre a'l mai vedea supt arborii lui minunați, supt florile lui mari.

IV.

Vaporul își urmă drumul prin Oceanul Indian. Jos, în spitalul plutitor, tot mai erau închise mizerii. Pe punte nu vedeai decît nepăsare, sănătate și tinerețe. Prin prejur, pe mare o adevărată sărbătoare de aer curat și de soare. Și în această vreme frumoasă de alizee, mateloții, întinși la umbra pînzelor, se înveseliau făcînd să alerge papagalii. (În acest Singapore de unde veniau pe rînd marinarilor ce trec pe acolo fel de fel de dobitoace îmblînzite).

Ei își aleseră cu toții puī de papagalī, cu ceva copilăresc în fețele lor de pasări, fără coadă însă, dar verzi deja, de un verde admirabil. Părinții lor fuseseră verzi, iar puīi moșteniră inconștient culoarea aceasta. Așezați pe scîndurile atît de curate ale corăbiei, ei păreau niște foi foarte proaspete căzute dintr'un arbore tropical.

Une ori îi adunau pe toți la un loc. Atunci ei se observau ciudat unii pe alții și începeau a-și mișca gîtul în toate părțile ca spre a se examina supt diferite fețe. Mergeau șchiopătînd, cu mici sărituri comice, plecînd de-odată foarte iute, grăbiți, nu se știe în care patrie, și unii din ei cădeau.

Apoi maimuțele învățaseră să facă nebunii și asta era încă un prilej de veselie.

Erau unele iubite cu duioșie, îmbrățișate cu nesaț și care se ghemuiau la pieptul tare al stăpînilor lor, privindu-i cu ochi de femee, jumătate caraghioși, jumătate înduioșători.

La ciasurile trei furieri aduseră pe punte doi saci de pînză, pecetluiți cu mari peceti de ciară roșie și însemnați cu numele lui Silvestru. Trebuie să i se vînză la mezat — așa cum cere regulamentul pentru morți — toate hainele, tot ce fusese al lui cînd trăia. Marinarii veniră de grabă și se așezară împrejur. Pe un vapor-spital vezi adesea-orî vînzări de acestea, așa în cit nu te mai emoționezi. Și apoi Silvestru era atît de puțin cunoscut pe acest vapor!

Tunicile, cămășile, flanelele lui cu dungă albe fură pipăite, întoarse și apoi luate pe oare-cari prețuri, amatorii urcînd prețurile spre a face haz.

Veni și rîndul micii cutii sfințită care fu prețuită doi lei și 50 bani. Scrisorile, și medalia militară fură scoase de acolo spre a fi trimise familiei lui, dar caetul de cîntece, cartea lui Confuciu și ața, nasturii, acele, toate lucrăsoarele așezate acolo prin prevederea bunicei Yvonne spre a putea coase și cîrpi, rămaseră în ea.

În cele din urmă furierul care arăta lucrurile de vîndut, înfățișă doi mici Buda, luați dintr'o pagodă spre a fi dați verișoarei sale Gaud și atît de caraghioși, în cât un rîs nebun răsună cînd fură arătați ca ultim număr. Dacă marinarii rîdeau, nu rîdeau fiind-că n'aveau inimă ci numai din necugetare.

Pentru a sfîrși, se vîndură și sacii și cumpărătorul începu a rade numele scris de-asupra, spre a pune pe al său în loc.

În urmă se mătură bine spre a scăpa acea punte atît de curată de pulberea sau de capetele de ață căzute din această despachetare.

Și marinarii se întoarseră apoi veseli să se joace cu papagalii și maimuțele lor.

C. SANDU-ALDEA.

REVISTA GENERALA

«DEMAGOGIE CRIMINALĂ».

Convorbirile Literare, numărul de Martie, publică supt acest titlu un lung articol al d-lui Aurel C. Popovici, care se ocupă de propaganda anarhistă-socialistă pe care o face revista «Luceafărul». D. Popovici arată mai întîiu ce primejdioasă ar fi izbucnirea paroxismului ideologic-demagogic în Transilvania și condamnă în termeni foarte energici criminala încercare de a despărți țărănimea românească de acolo și de aici, de clasa ei conducătoare, de a înlocui lupta dintre Romîni și dușmanii lor cu o luptă învierșunată între

Romîni și Romîni. Autorul arată cum un gazetar incult spunea, pe vremea răscoalelor țărănești, că în România n'are să fie pace «*cîtă vreme ministerul și administrația nu vor fi alcătuite din țărani!*»

«*Iar noi ce facem?*»

Așa se întreabă autorul și zice apoi: «Noi stăm și ne uităm cum tineri înjobenați, în ghetе de lac și ciorapi de mătăsa, răscolesc vulcanul patimilor țărănești în contra clasei »domnilor de Romîni în Transilvania și a întregii păturі conducătoare din România, cari azi cu toții sint considerați «boierii», »albaştrime», «puі de năpircă». O luptă fratricidă abia potolită în România, dar numai cu retorica de foc a lui Krupp, în loc de a deștepta un obșteșc sentiment de răspundere, o groază de agitații criminale și durere de soarta acestui neam, lasă nepăsători și reci pe unii tocmai dintre aceia cari declină mai strident pe tema poporului, a «țaranilor». Mai mult. În loc de a contribui și ei la liniștirea spiritelor, la o generală revenire în fire, la un examen serios și obiectiv al stării reale, în loc de a trage vre-o învățătură d'in asemenea experiențe, plătite cu atita mar de sînge romînesc, «țărăniști» de cântălarie trag clopotele în dungă și amenință să bage zizanie și vrajbă oarbă pină și în rîndurile noastre, ale Romînilor de peste munți, ba chiar și între noi și între cei de aici din România».

Țărani și teoreticiani.

«Un Stat — urmează d. Popovici — nu poate exista decit prin mulțumirea poporului său. Iar dreptatea cere între altele, ca țaranul să nu fie înșelat, să nu fie jefuit în afacerile lui, în averea pe care și-a putut-o agonisi cu munca și destoinicia lui sau pe altă cale legală. Și exact acelaș drept îl are și «domnul» în afacerile lui. Dar tot dreptatea cere ca conducerea Statului s'o aibă cel ce se pricepe la ea. Și acest lucru nimeni nu-l înțelege mai bine decit țaranul, din orice țară ar fi el. Pentru că în orice țară, el e mai vechiu și mai băstinaș decit toți teoreticianii. Pentru că el în țară trăește, iar teoreticianii visează. Ei nu trăiesc în nici o țară. Patria lor e de regulă în nori. Și bine ar fi dacă s'ar pogori mai rar pe pămînt. Țaranul știe foarte bine ce se poate și ce nu se poate. Pentru că vederea lui e ageră. Teoreticianul însă e orb de un ochiu, iar cu celălalt nu vede. Țaranul știe că nu tot ce zboară se mănîncă. Pentru că el din moși strămoși a moștenit un dar prețios pentru viață: *bunul simț și buna curînță*. Lucruri de lux în ziua de azi. Mai ales la mulți teoreticiani. Țaranul d. p. nu e obraznic. El nu face paradă cu mica lui știință, cu spiritul lui. Și totuși țaranul romîn e un om cu un car de minte. Spiritul lui ne-a creat o limbă de o plasticitate și claritate uimitoare. Și ne-a adunat o adevărată comoară literară».

Cultura națională.

«E perfect adevărat — zice d. Popovici — că cultura noastră dela orașe a perdut multe puncte de contact cu viața lui. Că ea trebuie dezvoltată în armonie cu tot ce e frumos și bun și caracteristic în viața țaranilor. Căci numai păstrînd tot ce se poate păstra din ea, cultura noastră poate deveni națională. Și ea va fi națională său nu vom mai fi noi. Noi ca națiune. Țaranul nu urăște pe «domnii» și «boierii» cari merită iubire. Cel ce-și caută de moși și trăește la țară, dacă-l om drept și cu frica lui Dumnezeu și știe vorbi cuviincios cu țaranul, este iubit de

ei ca un părinte. Dar *părinte* trebuie să fie. Toate astea-s chestii ce se pot discuta și rezolva fără nici o zguduire. Și sînt mai importante decît toate declamațiile electorale și toată ploaia zilnică de articole din gazete.

«A zăpăci însă mințile țăranilor cu teorii febrile, a le exagera nevoile și drepturile «naturale», a le predica ateism și anarhism și a-i ațîța în mod sălbatec în contra clasei lor conducătoare și firești, este o crimă în contra întreg neamului românesc și e de datoria oamenilor cu mintea întregă a lua măsuri contra vinătorilor de asemenea gloriei herostratice».

SOCIETATEA GENERALĂ A ARTIȘTILOR.

Martî seara s'a inaugurat în sala cea mare a Ateneului «Societatea generală a artiștilor», pusă supt patronajul A. S. R. Principesei Maria. În fața unui public ales au vorbit d.d. Spiru Haret, ministrul instrucției și președinte de onoare al societății, C. C. Arion, președintele ei activ, B. Delavrancea și Take Ionescu.

UN ZIAR «DEMOCRATIC INTRANSIGENT».

«Dreptatea noastră» — cu litere roșii, sîngele țăranilor! — este titlul unui nou ziar «democrat-intransigent, de reportaj și de știri senzaționale». Deși «ziar», el va apărea «săptămînal», decî cu o notă originală în plus. Nostimă e și declarația din fruntea ziarului că «fiecare redactor și colaborator răspunde de articolele semnate», mai ales că articolele *nu* sînt semnate, orî le garantează autori iluștri ca «Iris», «Catilina», etc. Supt titlul «Parastasul celor 11.000 țărani împușcați în timpul răscoalelor», o sinistră caricatură ne înfățișează pe miniștri țării la banchet, ospătîndu-se cu... capete de țărani, ca o confirmare a ideilor d-lui O. C. Tăslăuanu de la Sibiiu. Altă caricatură, tot în gustul d-lui O. C. T. de la «Luceafărul», înfățișează niște sălbaticî ostași *romîni* cari mină cu puștile pe țărani la plug. În partea educativă, ziarul «democrat-intransigent» publică o serie de știri senzaționale despre «un nou caz nenorocit la azilul Elena Doamna»!

«LUCEAFĂRUL.»

În numărul din urmă al *Luceafărului*, d. O. C. Tăslăuanu crede a-și ispăși păcatul de-a fi publicat faimosul articol «Două culturi» cu simpla declarație că a scris «din cea mai curată și adîncă convingere»; în același timp d-sa făgăduiește să mai ferească pe cititorii burgheji ai revistei d-sale cu alte articole din aceeași «curată și adîncă convingere» și — tot atît de incendiare, adăogăm noi. Cit pentru critica ce i se face, atitudinea d-lui Tăslăuanu e mult mai prudentă decît aceia din «studiul» d-sale: o dovadă mai mult că și «radicalul», cum îi place d-lui Tăslăuanu să se considere, devine oportunist cînd e în joc — pielea sa. D-sa declară, anume, că nu-l interesează nici pe d-sa, nici pe alții criticele—nefavorabile, firește. Eă il asigur că îl interesează foarte mult și pe d-sa și pe alții, precum ar interesa pe orî-ce piroman, ca și pe «domnii» amenințați de isprăvile lui — controlul poliției pe

care, la rîndul ei, e adevărat că n-o interesează de loc dacă tăciunarul pune foc «din cea mai curată convingere», dacă el singur răspunde de fapta sa, nu și complicii săi mai discreți, și dacă, în sfîrșit, e un Erostrat practic sau numai un Erostrat teoretic.

Sc.

«DOMNIA VOTULUI UNIVERSAL».

D. I. Teodorescu, un vechi și inteligent ziarist, discută în «*Viața Românească*», sub titlul «Revoluția ce trebuie s'o facem», situația țării și conchide că mîntuire nu ne poate aduce de cît introducerea sufragiului universal.

Autorul constată că la noi aplicarea legilor este o excepție, că cea mai profundă revoluție de făcut ar fi «instaurarea domniei legilor». Cauza, după d. Teodorescu, este mai ales *Regele!* Cum așa? Iată cum: «Oare perfecții... și chiar *miniștrii* călcau legile din pur capriț personal, pentru contul lor propriu, năpăstuind deopotrivă întreaga țară? *Nu era cine să-î supravegheze, să-î îndrepte sau să-î pedepsească? Nu erau peste dinșii autoritățile și puterile cu multă mărime de care ei atîrnau în mod absolut și nemijlocit? Fără îndoială fiind modul lor de a lucra nedrept sau prost... profitau cuiva...* Toată această ieremiadă ce dovedește? Un singur lucru: că *democrații radicali* așteaptă ca monarhul «să pedepsească» pe trimișii poporului «*suveran*»!! O doctrină pur cesaristă!

Autorul e de părere că legile se vor aplica în sfîrșit dacă, prin votul universal, poporul va putea controla administrația, justiția. Într'un loc zice cu multă dreptate: «Nu putem inventa nimic în materie politică și economică. *Chipul viitorului nostru să-l căutăm în trecutul popoarelor civilizate de astăzi*». Autorul zice, dar nu face!... Căci după această foarte cuminte maximă, el n'ar ajunge la concluzia, după noi cu totul greșită, că votul universal ar putea însemna la noi o schimbare în bine.

El pune următoarea alternativă: ori domnia bunilor tirani ori domnia suveranității naționale. Foarte bine. Tirani buni și răi au existat în lume și există, dar «suveranitatea națională» nu s'a pomenit *nicî-odată* de cît în visurile entuziaștilor. În *realitate* ori-ce «suveranitate națională» este reprezentată *tot de tirani «buni» sau «răi*». O singură deosebire există: că *tirani demagogi* spun poporului *bazme*, nu fapte, și că pe fie-care zi ei trebuie să inventeze «revendicări» tot mai atrăgătoare și tot mai revoltătoare—minciuni. *Trebuie să corupă poporul*. Iar de înlocuit, ei nu pot fi înlocuiți de cît *cu tirani din ce în ce mai răi*.

Noi însă nu sîntem pentru *nicî un fel de tirani*. Noi credem că guvernul cel mai firesc e și cel mai bun.

D. Teodorescu combate, cu drept cuvînt, criteriul instrucției în materie electorală. Se înșală însă cînd desconsideră averea și mai ales cînd crede că în Anglia, în Germania, etc. suprimarea censului și introducerea votului universal ar fi însemnînd progres, că el ar fi prevenind revoluțiile. *Nu el le previne, ci militarismul!* Iar dacă d. Teodorescu mai crede că sufragiul universal a făcut pe popoarele care-l posedă să se intereseze de afacerile publice,

se înșală iarăș. *Nu aceasta* e cauza că ele se ocupă de interesele țării *ci faptul posibil că de zece de ani zece de milioane de oameni citesc zilnic gazele!* Votul universal pe care-l execută odată, în cinci ani sau în trei ani timp de un ceas, *nu le-a servit la nimic.* La nimic bun! Numai la zăpăcirea lor și la zdruccinarea Statelor lor.

Și mai ales în România, ar fi o culme a utopismului să introduci votul universal ca să regulezi chestia țărănească. Dar vom reveni pe larg asupra tuturor acestor imitații fără nici o critică mai adâncă ale unor idei absolut străine de trebuințele noastre reale, idei absolut dezastroase. — D.

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.

D-l Dr. Emil Fischer, medic practician în București, cunoscut printr'o lucrare asupra originii Romînilor și printr'o monografie asupra trecutului Bucureștilor, a publicat de curînd trei lucrări: «Cavalerii germani» și «terra prodnicorum» (în «Deutsche Erde», Gotha, 1907, No. 4), «Paparudă și Scaolian» (în «Globus», Braunschweig, 1908, No. 1) și «Portul părului și hainelor la popoarele preistorice în Carpați și Balcani») în «Archiv für Anthropologie». Neue Folge, Band VII, Heft 1, Braunschweig), toate trei interesante din punctul de vedere al istoriei și etnografiei romînești. În prima lucrare caută să arate că «terra prodnicorum» și «castrum munitissimum» au fost rău așezate de istoricii trecutului; argumentarea d-sale tinde a ne convinge, că cea dintîi s'a aflat în Moldova de Nord-Est, Bucovina și Basarabia, pe cînd cea din urmă este Cetatea Neamțului. În a doua găsim o descriere foarte reușită, pe alocuri poetică, a obiceiului Paparudelor. În al treilea studiu, împodobit cu mai multe ilustrațiuni, d-l Dr. E. Fischer își întemeiază din nou părerea, că portul Romînilor de astăzi nu corespunde portului Dacilor de pe Coloana lui Traian și de pe Arcul lui Constantin și că o bună parte a îmbrăcăminteii pe care o găsim reprodușă pe monumentul dela Adam-Klissi din Dobrogea este de origină tracică. În toate aceste lucrări, autorul s'a folosit și de izvoarele romînești.

*

În editura librăriei I. M. Dent & Comp. din Londra a apărut: *N. Iorga*: The Byzantine Empire. Translated from the French by Allen H. Poroles. Volumul conține VIII și 236 pag. în 8° și costă legat 1 shilling.—H.

NECROLOG.

Duminecă, 16 Martie a încetat din viață un harnic colaborator al «Minervei», *Gh. Vasilescu*, șeful atelierelor tipografice, stins în floarea vîrstoii (33 de ani), de o boală aprigă. Era un muncitor foarte inteligent, de un devotament rar; îl deplîngem cu toții, cari l-am cunoscut și l-am prețuit. Fie-î țărîna ușoară.

Sc.